

Nr 89.

Av herrar **Hagård** och andre vice talmannen **Skoglund**, om vissa åtgärder för att avskilja svårhanterliga och störande element från de kommunala ålderdomshemmen.

På grundval av Kungl. Maj:ts proposition nr 243 fattades av 1947 års riksdag principbeslut rörande grunderna för ålderdomshemsvårdens ordnande och utbyggnad. Den grundläggande tankegången i detta beslut var att ålderdomshemmen genom successivt frånskiljande av det för den allmänna trevnaden störande klientelet — sinnessjuka, sinnesslöa m. fl. — skulle göras till vårdhem med inackorderingskaraktär. Den dystra bild som i det förebragta utredningsmaterialet givits av standarden och klientelblandningen på landets ålderdomshem hade otvivelaktigt betingat den forcering av programmets genomförande, som från skilda håll krävdes i samband med propositionens behandling. Sålunda var frekvensen av enbart sinnesabnorma enligt en av socialvårdskommittén gjord undersökning omkring 14 %.

Den samhällsekonomiska kris, som på det senaste året kommit att kasta sin skugga även över socialvården, synes tyvärr för tillfället ha skjutit det fulla genomförandet av denna ålderdomshemsvårdens planerade utbyggnad avsevärt på framtiden. Av alla erfarenheter att döma synas de påtalade olägenheterna till följd av de ökade byggnadssvårigheterna fastmer ha tilltagit sedan riksdagens ovan nämnda principbeslut fattades.

För dagen synes den enda framkomliga vägen vara ett uppmärksamt tillvaratagande av alla uppkommande möjligheter till partiella förbättringar — även sådana i blygsam skala.

Vissa möjligheter att lätta belastningen från det störande klientelet synas vara att uppnå genom ett utnyttjande av de av landstingen inrättade arbetshemmen för vissa understödstagare eller försumliga försörjningspliktiga. Arbetshemmens uppgift regleras huvudsakligen i 33 § fattigvårdslagen. Enligt dessa bestämmelser skola å arbetshemmen intagas dels sådana i någon mån arbetsföra, vilka äro i behov av anstaltsvård, men på grund av sitt störande uppträdande eller dylikt icke kunna eller höra mottagas å de kommunala ålderdomshemmen, dels ock sådana försörjningspliktiga, vilka jämlikt stadgandet i 71 § lagen om fattigvård av fattigvårdsstyrelse och jämlikt 72 § lagen om samhällets barnavård av barnavårdsnämnd erhållit arbetsföreläggande, de s. k. försumliga försörjarna. Härtill kommer även att enligt en 1934 vidtagen lagändring även person, omhändertagen för

skyddsuppfostran jämlikt 22 § d i barnavårdslagen enligt 35 § samma lag kan mera tillfälligt intagas å arbetshem därest detta anses lämpligare för den omhändertagne än att intagas å skyddshem eller allmän uppfostringsanstalt. Såsom arbetshemmens huvudsakliga uppgift har dock alltsedan förarbetena till gällande fattigvårdslag ansetts vara att fungera såsom anstalter för de ovannämnda försörjningspliktigas fullgörande av arbetskyldigheten.

Fram till 1939 funnos sju arbetshem för män och fem för kvinnor inrättade. På grund av en under senare tid ständigt sjunkande beläggningsfrekvens å arbetshemmen ha emellertid i samråd med tillsynsmyndigheten, socialstyrelsen, vissa av dessa nedlagts eller disponerats för annan verksamhet. Efter dessa inskränkningar återstå för närvarande följande arbetshem för män, nämligen Västergården med 90 platser (varav 11 å slutet avdelning), Långmora med 50, Kalbo med 30 samt Malmö stad med 24 platser eller sammanlagt 194 platser. För kvinnor disponeras Malmköping med 21 och Arrie med 17 platser eller sammanlagt 38 platser. Härtill kommer den från och med 1/10 1948 nedlagda anstalten för kvinnor i Herrljunga med 22 platser. Beläggningsfrekvensen på hemmen var den 1 december 1948 sammanlagt 105 av 194 platser på hemmen för män och 16 av 60 platser på hemmen för kvinnor.

Det synes vara påtagligt, att beläggningsfrekvensen på arbetshemmen trots dessa inskränkningar icke står i rimlig proportion till dessas kapacitet. Samtidigt föreligger genomgående stor trängsel på anstalterna inom de flesta andra vårdformer. Frågan om en rationalisering av arbetshemsanläggningarnas användning torde därför få betraktas såsom aktuell. Goda skäl föreligga att i detta sammanhang hålla de kommunala ålderdomshemmens behov av avlastningsanstalter för det svårhanterliga och i särskilt hög grad störande klientelet i sikte.

Redan enligt gällande författningsbestämmelser föreligger visserligen möjlighet att till arbetshemmen överföra »sådana i någon mån arbetsföra understödstagare, vilka äro i behov av anstaltsvård, men på grund av sitt störande uppträdande eller dylikt icke kunna eller böra mottagas å de kommunala ålderdomshemmen» (fattigvårdslagen § 33). Att döma av den låga beläggningsfrekvensen på arbetshemmen synes emellertid denna möjlighet icke till fullo ha utnyttjats. Härtill kommer emellertid, att långt ifrån hela det störande klientelet — även om man bortser från de direkt sinnessjuka eller sinnesslöa — torde kunna inrymmas i den ovan definierade kategorien. Fråga uppkommer därför, om icke en tänkbar lösning vore, att det klientel, som för närvarande finnes intaget å arbetshemmen, sammanfördes till ett fåtal anstalter, varefter ledigblivet anstaltsutrymme med tillämpande av delvis andra vårdmetoder än de för arbetshemmen gängse utnyttjades som specialanstalter för grupp av svårhanterligt och störande ålderdomshems-klientel — eventuellt med differentiering för varje särskild grupp.

En sådan omläggning torde kunna genomföras inom den nuvarande lagstiftningens ram. Detta torde även stå i överensstämmelse med de intentioner som väglett föredragande departementschefen vid utarbetandet av 1947 års proposition. Vad avser frågan om tidpunkten för reformens genomförande yttrade denne sålunda:

»Av vad jag tidigare anfört torde ha framgått, att det för närvarande ej låter sig göra att närmare söka fixera den tidpunkt, då den föreslagna reformeringen av ålderdomshemsvården kan beräknas vara till fullo genomförd.» — — —

»Antagandet av en särskild lag om ålderdomshem nu skulle därför närmast hava principiell betydelse. Då vissa skäl tala för att utformningen av de bestämmelser, som framdeles skola gälla för ålderdomshemmen, prövas i samband med det förslag till lag om socialhjälp, med vars utarbetande socialvårdskommittén nu är sysselsatt, anser jag mig för närvarande ej böra föreslå utfärdandet av en särskild lag om ålderdomshem. *Detta bör emellertid ej utgöra något hinder för att omdaningen av ålderdomshemmen fortsätter i den mån de reala resurserna medgiva detta.*» (Motionärernas kursivering.)

Till den ståndpunkt, som här framförts, gav riksdagen sin anslutning.

Det torde med utgångspunkt härifrån närmast ankomma på Kungl. Maj:t att i administrativ ordning låta utfärda anvisningar i syfte att göra tillämpningen av intagningsbestämmelserna för arbetshemmen mindre restriktiv ävensom att i samråd med vederbörande huvudmän få till stånd en eventuell differentiering av anstalterna.

Med anledning av vad sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om lämpliga åtgärder i syfte att få till stånd en mindre restriktiv tillämpning av bestämmelserna om intagning å arbetshem för att möjliggöra ett avskiljande av svårhanterliga och störande element från de kommunala ålderdomshemmen på sätt i motionen föreslagits.

Stockholm den 20 januari 1949.

Alarik Hagård.

Martin Skoglund.